

Is het kind ziek... of is zijn omgeving aan herstel toe?

Geen inleiding, voorwoord, geen toelichting besloot ik hier te maken, wel een pamflet, een manifest. Direct, zonder veel franje, wou ik daarin de zaken presenteren zoals ze voor mij aanvoelen en zijn, en alles eruit gooien zoals mijn grootste leermeesters het graag doen: de kinderen en jongeren. Daarom dus, met dank aan hen en als eerbetoon aan hen, deze aanhef. Sta me toe uit te schrijven, uit te roepen, misschien zelfs zachtjes uit te huilen, op de eerste bladzijden van dit boek.

Nee, ik heb niet op een zekere dag het licht gezien. Een aha-erlebnis was er niet. Iets groeide, stil en dwingend, een vorm van besef. Ik zag en hoorde dingen, het ritselde door mijn praktijk, het waarde in de gangen en de begeleidingsruimtes van De Bleekweide. Ook in scholen, instellingen, op slachtofferdiensten, bij CLB's of in de lokalen van de justitieassistenten ving ik signalen op. Jongeren en kinderen leken met *iets* bezig. Via signalen toonden ze zichzelf en deelden ze op hun eigenste manier zichzelf mee, met hun *tools*, in hun taal, met inzet van geest én lichaam. Niet georkestreerd, niet geleid, heel onbewust. Wat ze precies aan ons, hun begeleiders, opvoeders, hun leraren, de hele samenleving wilden melden... ik zag niet meteen een context. Ik bleef wel kijken en luisteren tot een en ander begon door te dringen. Ik moest alleen nog taal, samenhang, een vorm vinden om het te duiden.

Ik maakte eerst een balans op, van hoe we kinderen en jongeren ‘anders’ konden bekijken, hun handelingen lezen, hun signalen decoderen. Hoe we door hen anders te zien, beluisteren, dichterbij de kern konden komen van hun ‘problemen’. Dat waarnemen vanuit het kind en de jongere en hoe ermee te werken, beschreef ik in het boek *Luister nu eens naar mij!*, dat hier nu in aangepaste en herwerkte vorm ligt. Ik vertel erin hoe kinderen en jongeren zich met hun onlust presenteren, schets hoe je hen anders kan bevragen, zodat je onder de oppervlakte van hun onbehagen tot hun echte ZIJN of pijn komt. Pas dan kan het naar boven gehaald, kan de heling beginnen, kan ook dat proces een taal krijgen, wordt innerlijke kracht opgedolven en kan die woekerende binnenwereld in herstel komen.

In het werk zelf peuterde ik aan de etiketten die op de jongelui kleefden, legde ik even de verdikten opzij waarmee ik ze zag binnen struikelen in de ruimtes van De Bleekweide. Eigenlijk zeiden ze: ‘Wij kunnen niet meer.’ Maar ook: ‘We kunnen niet meer mee in deze wereld, zoals die zich rondom ons organiseert, zowel in onze veranderende miniwerelden, de gezinnen, als op de “macro-grotemensenplaneet”.’

Sommigen waren écht in revolte gegaan tegen die omgeving. Niet met slogans of doorwrochte analyses. Ze toonden gewoon hun wonden. Soms waren dat zeer zichtbare wonden, bij anderen zaten ze diep.

Ik zag de laatste jaren hoe die kinderen en jongeren zich afzetten tegen de ons bekende en vertrouwde systemen door te schreeuwen of zich van de wereld af te sluiten en niets meer te zeggen, of door kwaad te worden. Héél kwaad, in woede-uitbarstingen, in agressief gedrag,

zelfs in het ultieme: van hier vertrekken, weg uit het leven. Ik zag krassen op armen, ik zag bange, gepeste en pestende kinderen, ik zag magere meisjes, jongens die waren weggelopen, zelfs kinderen die kort daarvoor met de blik op oneindig langs een spoorlijn hadden gestaan. Ik zag meteen ook de angst van de 'grote mensen' die het met groeiend onbehagen, vreesvol, bekeken.

De meeste jongelui waren, voor ze bij ons binnenkwamen, wegens hun 'vreemde' gedrag beoordeeld, gecatalogeerd, weggezet, gediagnosticeerd, bestempeld en gekwantificeerd. Hun signaal had een diagnose, een voorkomen, en zelfs hier en daar de naam van een 'ziekte' meegekregen. *Tiens*, dacht ik, stel nu dat niet zij ziek zijn... maar dat het hun omgeving is die in de war is, maar zich tegelijk als hun strenge heemeester opwerpt?

Wat wilden die kinderen en jongeren ons écht zeggen? Het hield me bezig, ik kan het nog altijd slechts in vraagvorm presenteren. Een groeiende onmacht voelde ik toen ik kinderen steeds massaler pillen zag slikken zodat ze voor hun omgeving rustiger werden. Zei men hier niet: 'Sjijt, kinderen', 'Zwijg stil, jongere' of 'Pas aan in ons *carcan*'? Ik begon me zelfs op te winden en mijn opwinding uit te dragen, vroeg me publiek af wat iedereen ertoe bracht te willen verklaren, vatten, beoordelen, instrueren, 'medicamentaliseren'. Was het uit zorg, was het om te begrijpen, te onderdrukken of te beheersen, of om onder maximale controle te krijgen? Hun heemeesters krijgen het niet meer geregeld. Ze bleven in hun oude expliciete antwoorden steken, omdat dat veilig was, bekend terrein, een compendium van zekerheden. Ik zag vooral een wentelende maat-

schappij die zich meteen aan voorlopige oplossingen zette.

Hoe dan ook, het lukte blijkbaar niet om de ‘fenomenen’ te beschrijven, laat staan ze in te dijen. Cijfers kwantificeerden niet alleen, cijfers stegen. Aantal zelfmoorden, aantal ADHD’ers, aantal kinderen in jeugdinstellingen, aantal van-alles-en-nog-wat. Kinderen en jongeren leken massaal hun aandoeningen en symptomen te tonen. Er werden onderzoekers op gezet, websites volgeschreven, kortetermijnoplossingen bedacht. *Tiens*, waarom werd niet achter het hele decor gekeken? Dat vroeg ik me de hele tijd af. En ook, hebben ze met ‘de betrokkenen’ zelf al gesproken, of ten minste... hen beluisterd?

Pas het voorbije jaar begonnen de puzzelstukjes voor mijn ogen in elkaar te passen. Toen ik kinderen en jongeren in De Bleekweide hoorde zeggen: ‘Mogen wij misschien zeggen waarover het gaat, mogen wij op onze manier een klein beetje uitleg geven?’ Er kwam een persconferentie waarop ze vertelden. Sommigen balden hun vuisten, anderen konden hun tranen niet bedwingen. Toen kwam via Annemie Struyf de mogelijkheid hun verhalen aan een ruimer publiek mee te delen. Op de televisie.

Kinderen, jongeren, ouders steunden het initiatief, wilden meedoen, wilden mee tonen aan de buitenwereld waar het ongenoegen zat en dat er een taal bestond om dat uit te zoeken én om te herstellen. Samen die oude muur van betutteling rondom hen afbreken, leek de boodschap. Of ook: het klassieke model werkt niet meer, laat dan degene aan het woord die het aanbelangt.

‘Wees niet bang voor uw burgers’, gaf David Van Reybrouck politici mee toen hij met een burgertop, de G1000, nadacht over een ‘anders-democratie’. Graag sluit ik me hierbij aan vanuit wat ik ken: ‘Opvoeders, brede samenleving, wees niet bang voor uw kinderen. U noemt het kind afwijkend, maar dringt zich niet stilaan de vraag op in hoeverre hun context afwijkend, dolgedraaid en aan heling toe is?’ Ik vraag niet om die vraag positief te beantwoorden. Ik zou enkel graag hebben dat we die vraag in een breed debat durven te stellen. Antwoorden en snelle oplossingen hoeven voorlopig niet. Die stromen er wel uit voort, eens we anders naar die jongelui en hun tekens kijken.

Uiteraard hoorde ik meteen ook al galmen: ‘Oei, het kwetsbare kind in het publiek te kijk zetten... moet dat kind niet beschermd worden, moeten we het niet sparen?’ Daar wil ik graag tegenover zetten: ‘Vanwaar die gedachte? Hoe komt het dat het kind volgens ons zijn armen niet mag openspreiden en z’n stigma’s tonen? Waarom mag het niet tonen hoe het vanuit zichzelf naar de bij hem passende oplossingen zoekt voor zijn onlust en “onwelbevinden”? Wie durft dit zogenaamd naïeve, kwetsbare kind zwak te noemen? En waarom is het zogenaamd zwak? Omdat het nog niet helemaal af is, nog onderweg? Nog niet door de laatste boetseer- en polijst-sessies van “de alwetende volwassene” gepasseerd?’

Is het niet net krachtig dat het kind vrij en onbevangen het pad wijst dat het bewandelt, dat het ook toont hoe het op dat pad graag zoekt naar identiteit, zelfvertrouwen en manieren om met zijn angsten om te gaan? Waarom zou dat kind dat in zijn tempo vaardigheden zit aan te leren hierbij geen commentaar mogen geven?

Waarom zou iets wat aan het wakker worden is, in een drukdoende maatschappij enkel oordelend en geregistreerd mogen worden, en niet door wie het aanbelangt aan die maatschappij worden teruggegeven? Waarom zou net dát niet mogen kunnen en mogen zijn, en worden gestimuleerd of geactiveerd?

Kinderen en jongeren hebben iets te vertellen, aan grote mensen, in hun eigen taal, tekens en signalen. Ze zijn niet alleen mijn leermeesters. Ze zijn ónze leermeesters, onze kleine getuigen. Trouwens, zou net dat ons niet kunnen bedaren, zouden we onze onmacht, onze drang om te stigmatiseren niet kunnen ombuigen in normaliseren?

Ik heb het gevoel dat de kinderen en jongeren niet alleen klaar zijn om zich op hun manier uit te spreken, ze zijn ook klaar om met hulp de kracht in hen naar boven te halen. Maar mag het alstublieft rustig, zonder druk, zonder strakke deadlines of hoge doelen en verlangens? Mogen ze alstublieft zichzelf ontwikkelen in een maatschappij die hen overbevraagt, waarin ze de ratrace moeten volgen van de grote mensen. Die eisen resultaten, wat stress genereert, stellen prestige voorop en lopen zich vast in drukdoenerij. Zouden we niet beter even uitdeinen, zakken, zoeken naar essentiële verbindingen, in het nest en daarbuiten?

Trouwens, over dat nest gesproken. Kinderen en jongeren staan niet weigerachtig tegenover waarden en normen. Ze zeggen in hun nesten zelfs steeds meer: 'Geen probleem met contouren, maar gééf ze ons.' Ze voelen nood aan een kader, afspraken in hun nieuwe nesten, één of twee, nieuw samengestelde, dat maakt allemaal niets uit. Enkel binnen die duidelijke contouren, die hen

veiligheid en verbinding geven, kunnen kinderen en jongeren zich ook echt ontwikkelen en zichzelf zijn.

Ik pleit voor open vragen, ik droom van een nieuwe harmonie, van samenhang, meer verbinding tussen mensen, tussen een oud systeem en een nieuwer 'zijn'. Zodat kinderen niet meer zo hoeven af te zien en te vechten of noodgedwongen hun kwetsuren moeten exposeren in de hoop te worden begrepen. Echt alles stellen ze in het werk om onze aandacht te trekken, te eisen. Hun barricades staan niet op straat, ze staan in hun nesten. Het protest toont zich vanbinnen. Ze zijn rebel in eigen huid, fulmineren tegen de drukte, het ritme, tegen het uiteenvallen van relaties in de brede zin van het woord, tegen het gebrek aan communicatie.

Net met die jonge generatie verbinding zoeken, mét hen, niet over hun hoofden heen, lijkt me een werkbare manier om naar heling te streven.

Graag sluit ik af met een paar woorden aan hen die dit alles aanbelangt. Aan mijn en onze leermeesters: de kinderen en jongeren. Ik heb het ooit als nieuwjaarsbrief in de krant *De Standaard* gepubliceerd.

Beste kind, beste jongere,

Ik heb de laatste tijd (te) vaak leeftijdsgenoten van jou ontmoet die hun kwetsuren tonen, en die soms kiezen voor drastische manieren om ons iets diets te maken, dat ze gehavend zijn, of zich niet goed, niet begrepen, niet herkend voelen. Ik zag ze gelukkig ook recht krabbelen, herstellen. Het was niet altijd simpel, dat mag je gerust

weten. Soms hervielen ze in donkere gedachten, maar na doorwerken en doorpraten, samen naar kracht zoeken en die ook vinden, kregen ze weer zin in vriendschap, in verbinding maken. Kortom, in het leven.

Daarom, omdat ik dat vaak zie, zo'n herstel, wil ik jou, jongere, die verlangt en bruist en geniet maar soms ook onzeker is en moe en verlamd van angst, van alles toewensen.

Ik wens jou eerst en vooral de tijd toe en de ruimte om het moeilijk te hebben, om down te zijn, om een verlies, een diepe pijn, een breuk, een scheiding, uit te rouwen. Ik wens jou op zijn minst één mens in de buurt toe die jou die tijd en die ruimte gunt.

Ik wens je taal toe, om wat in jou woekert uit te tekenen, uit te spreken, uit te zingen, uit te schreeuwen. Toon wat in jou vastzit, geef alsjeblieft signalen, zeg op de een of andere manier: 'Ik kan niet meer.' Ik wens je op zijn minst één mens toe in je buurt die jouw schreeuw, jouw signaal, jouw taal mag begrijpen.

Ik wens je begrip toe, geen oordeel of sanctie, maar begrip. Ik wens je het woord 'opnieuw' toe van 'opnieuw mogen beginnen'.

Ik wens je een nest toe, met opvoeders, ouders, plus-vaders, meemoeders, noem maar op, die je helpen en je tonen wat het kader is waarin je opgroeit. Een nest waar het warm is, veilig, met een hoge rand zodat je er niet uit kan vallen.

Ik wens je een samenleving toe die jou naar waarde schat, die jou perfect vindt omdat je jezelf bent, die perfectie niet als een kil of afgeborsteld ideaal ziet. Want je bent zoals wij volwassenen, onaf, speciaal, iemand met identiteit. Ik wens je een omgeving toe die jouw identiteit niet 'verpest', die jou pest omdat jij je anders toont dan de rest.

Ik wens je de rust toe die je in jouw groei verdient. In die lawine van beelden, van tekstberichten, indrukken en veranderingen thuis en erbuiten, van verwachtingen, snelheid en sprintjes trekken. Ik wens je ten minste één mens in je buurt toe bij wie je rust mag vinden.

Ik wens jou ook vele oren toe, van mensen die juist luisteren. Die niet meteen komen aandraven met een pasklaar antwoord, een actie- of een stappenplan, zonder dat ze je échte vraag hebben gehoord. Ik wens je toe dat je met hen kan praten, of niets zeggen, dat je gewoon kan samen zitten, onnozel doen, ontroerd zijn, verbonden blijven. Verbinding betekent: de draad niet lossen, zodat je niet eenzaam achterblijft.

Ik wens je ten slotte de zin toe die in onze praktijk heel groot op de witte muur in de hal werd geschreven, zodat iedereen 'm kan lezen: Als ik je vraag naar mij te luisteren en je begint met mij advies te geven, deed je niet wat ik vroeg. Al wat ik jou vroeg was, luister, niet praten of iets ondernemen, enkel mij horen. Doen kan ik best zelf, ik ben niet hulpeloos, misschien ontmoedigd en struikelend, maar niet hulpeloos.'

Beste jongere, ik wens jou een gelukkig, gezond... nee, ik wens je gewoon 'het leven' toe.

Lut Celie, psychotherapeut